

תהילה ללא

הילה

הבמאית עדנה שביט (מימין) חוזרת לשחק, עם נבו קימחי (שמאל) בסרט "השחקנים"

הבמאי רוני ניניו והתסריטאי הלל מיטלפונקט אינם מנסים למכור חלום נוסח "תהילה" בסרטם "שחקנים", אלא דווקא להסיר את המסכות והדימויים הרומנטיים האופפים בדרך-כלל את עולם הבמה ולהרגיש את המחיר הכבד שיש לשלם לעתים ככרטיס כניסה לעולם זה

דגל השקיע 6/10/95

אורי שין

בית-ספר למשחק. הסרט הישראלי האחרון שעסק בחיי התיאטרון מנקודת מבטו של שחקן היה סרטו של אברהם הפנר "אהבתה האחרונה של לורה אדלר" על גסיסתו של התיאטרון היירי בארץ.

סרטו של ניניו ממשיך במידה מסוימת את סרטו המצליח של אבי נשר "הלהקה" על הלהקות הצבאיות בארץ שהגיעו לשיא פריחתן בשנות השבעים. נשר תיאר בסרטו את דרכם הקשה ומורטת העצבים של חברי הלהקה לתהילה בהופעת בכורה בתל-אביב, שבה נוכחים כל המי ומי של עולם הבידור המנסים לצוד כשרונות. עם דעיכתן של הלהקות הצבאיות עבר מוקד ההתעניינות אל בוגרי בתי הספר למשחק שצצו כפטריות אחרי הגשם בשנות השמונים. טורי הרכילות בעיתונים, בעיקר במקומונים ובעיתוני הנוער, דאגו להוין ולטפח את חלומם של צעירים אלה לבוא בשערי התהילה. בניגוד לנשר, המציג בעיקר את הנאות החיים של המשתייכים לחבורה הנבחרת, מבליט ניניו את ההשפלה שעוברים גיבוריו בדרך העקלתון של החשיפה והפרסום המובילה לתפקיד בתיאטרון.

שחקנים בסרט-נע

ניניו ומיטלפונקט מציגים בסרטם את המצב הקשה של

סרטו החדש של הבמאי רוני ניניו, "שחקנים", הוא הסרט הישראלי הפותח את השנה החדשה. לניניו זהו סרטו הארוך השני לאחר "המחצבה" שביים על-פי ספרו של אהוד בן-עזר בתחילת שנות התשעים. את התסריט ל"המחצבה", שעסק בדור המעברות של סוף שנות החמישים, כתב המחזאי-תסריטאי עירא דביר. את התסריט לסרטו החדש כתב המחזאי-תסריטאי הלל מיטלפונקט. ואין זה מקרה שבשני הסרטים שיתף ניניו בתהליך היצירה אנשי תיאטרון מובהקים.

רוני ניניו, בנו של במאי התיאטרון אברהם ניניו, נע בשנים האחרונות בין שני התחומים של קולנוע ותיאטרון, כשבי-1993 הוא זכה בפרס ראשון בתיאטרונטו עם מחזהו "דרמה קטנה". לפרנסתו עובד ניניו בעיקר בסרטי פרסומת לקולנוע וטלוויזיה.

"שחקנים" הוא חלום ישן שרציתי מאוד בהגשמתו, אומר ניניו.

עלילתו של הסרט מתפצלת לארבעה סיפורים של בוגרי

התיאטרון הישראלי ומפנים אצבע מאשימה לעבר האחראים למצב זה, כלומר בתי הספר למשחק המוציאים בוגרים כבסרט נע של בתי-הרושת, טכנאי משחק עם תעודות שלא עברו כל תהליך של הפנמה, רובוטים שמבקשים לזכות בפרסום בכל מחיר. התוצאה באה כמונן לידי ביטוי באיכות הירודה שק ההצגות שמעלה התיאטרון הישראלי בפני הקהל, שכנראה גם אינו מבקש יותר מאשר ערב מברר עם שחקנים מפורסמים. אם פעם היתה שאיפתו של כל שחקן לגלם את המלט, הרי שהשחקן הישראלי הצעיר נושא את נפשו, על-פי סרטו שק ניניו, קודם כל אל השלאגר הבא, ואין זה מעניינו מה איכותיו.

מיטלפונקט וניניו באים חשבון גם עם התיאטרון החברתי נוסח נולה צ'לטון, בעיקר בשליש האחרון של הסרט שבו יורדים כמה בוגרים לעיירה נידחת בדרום הארץ כדי להביא לתושבי המקום את בשורת התיאטרון. הם נתקלים בחשדנות ונקלעים למחלוקת חברתית-אידיאולוגית בינם לבין עצמם ובסופו של הסרט החבורה מתפרקת, כפי שהתפרק הפרויקט הניסיוני של נולה צ'לטון בשנות השבעים.

לא רק בתי הספר למשחק והשחקנים אשמים במצבו הקשה של התיאטרון, אלא גם אותם במאים מגלומנים המבקשים לשלוט בשחקנים באמצעות שיטות בימוי יומרניות שאין מאחוריהן כלום. באחד הרגעים היפים של הסרט פונה שמואל

סגל, המגלם את השחקן המזוקן, אל הכמאי הצעיר והאופנתי בשאלות על היחסים בין הדמויות במחזה שעליו הם עובדים. אלה שאלות מהותיות והתעלמותו של הכמאי מהן חושפת את הריקנות של ה"קונספציה" שמאחוריה הוא מסתתר. יוצרי הסרט לא רק מתארים מצב מסוים, אלא נוקטים עמדה ברורה, ובכך חשיבותו של הסרט.

שחקני ישראל לדורותיהם

השחקנים המשתתפים בסרט מסמלים, במתכוון או שלא במתכוון, את שחקני ישראל לדורותיהם ולסגנונות המשחק השונים שלהם, החל בשמואל סגל דרך יצחק חזקיה מדור

ניניו ומיטלפונקט מציגים בסרטם את המצב הקשה של

התיאטרון הישראלי ומפנים אצבע מאשימה לעבר

האחרים למצב זה, כלומר בתי הספר למשחק

המוציאים בוגרים כבסרט נע של בתי-חרושת, טכנאי

משחק עם תעודות שלא עברו כל תהליך של הפנמה,

רובוטים שמבקשים לזכות בפרסום בכל מחיר

ביניים של הקאמרי והבנמאית עדנה שביט, המגלמת בסרט נהלת בית-ספר למשחק, כדומה למגמת המשחק שניהלה חוג לתיאטרון של אוניברסיטת תל-אביב, וכלה באילת ושרוב, אקי אבני, יעל הדר ונבו קמחי - נציגי הדור הצעיר. הסרט הופק על-ידי דוד טור, עורך סרטים ותיק שהפיק את רטו של יצחק (צ'פל) ישורון "שדות ירוקים", וריקי שלה, פיק ובמאי קולנוע שהשתתף בעשרות הפקות ישראליות בין-לאומיות. לצורך הפקת הסרט הקימו השניים חברת פקות והפצה. התקציב הדל שעמד לרשות מפיקי ויוצרי סרט חייב אותם או לצמצם את מספר השחקנים או לעבוד עם וותי הסרטה שאינם קשורים לאיגוד המקצועי. בסופו של בר הם החליטו לעבוד עם צלמים וטכנאים חסרי ניסיון. תוצאה אינה סרט חובבני יותר או פחות מקצועי מסרטים שראליים אחרים, אך שיטה זו אינה יכולה לעבוד בכל סרט יש להניח שניסיונם של המפיקים והיוצרים עזר להם להתגבר על מכשולים רבים.

הסרט פונה לקהל צעיר, אך הוא אינו מנסה למכור חלום וסח "תהילה", אלא דווקא להסיר את המסכות והדמויות רומנטיות האופפים בדרך-כלל את עולם הבמה ולהרגיש את מחיר הכבוד שיש לשלם לעתים ככרטיס כניסה לעולם זה.

נטוף בחלומות

מדוע לעשות סרט בכל תנאי, גם אם התקציב מוגבל? ניניו: "אני אוהב קולנוע ורוצה לעשות סרטים ארוכים. ודרך היחידה לעשות סרט בארץ היא להתאחד אדריהוק להפיק סרט שיתבסס בעיקר על כספי קרנות ועבודה במחיר זכיר. משקיעים כמעט שאינם נמצאים ומחיר העבודה של זכירי האיגודים הוא גבוה. לכן לקחנו על עצמנו את הסיכון הפקנו סרט שנוצר ברובו על-ידי צוות צעיר וחסר ניסיון." ומה המחיר שיש לשלם על החלטה מעין זו? "זמן, הולך לאיבוד זמן יקר על הסברים."

אתה, שעובד בליכר הרבה שנים בפרסומות עם צוותי וציילים הטובים ביותר בתעשיית הקולנוע בארץ, מוצא את עצמך מנווט סרט עלילתי עם אנשים חסרי ניסיון. איך נתגברת על הבעיה?

"כדי ליצור סרט ארוך בארץ צריך לעשות פשרות רבות. לפעמים צריך לפשט את העלילה ולהתפשר על הצד הוויזואלי של הסרט, אבל הנכס נשאר התסריט והמשחק בשני המרכיבים האלה אסור לעשות פשרות."

המשבר של הקולנוע הישראלי, שהקהל מדיר רגליו זמנו, נובע בין השאר מהפשרות שאתה מדבר עליהן. "המשבר נובע מסיבות אחרות ואחת מהן היא שהקהל ראה ותר מרי סרטים ישראלים גרועים. יש גם עניין של סנוביות. לומר, סרט ישראלי זה לא אופנתי ולא כדאי לקום מהכורסה ולטלוויזיה בשביל לראות אותו."

להאשים את הקהל זה קצת לחמוק מהאמת. בסרט שלך וינד מקל על הצופים. אתה לא עושה את הסרט באיזה חלום זהקהל היה מקבל מסרט אמריקני ויוצא בקתרזיס בהרגשה שהיה כדאי לשלם את מחיר הכרטיס והשמרטה. "אינני מסכים אתך. הסרט שלי עטוף בחלומות. הוא עוסק הם. הדמויות חולמות להיות שחקנים מצליחים. אבל מה ויותר חשוב, אני מנסה לברוק מהיכן נובע הרצון הבלתי-לאה להיות שחקן. אני מבקש לברוק האם הרצון ללבוש ערבי רב מסכה אחרת הוא שמניע את האנשים להיות שחקנים

ולשלם את המחיר, או כפי שאני סבור, זה הרצון לעמוד מול הקהל ולקבל ממנו אהבה. הרגע של הקידות ומחאות הכפיים בסופה של ההצגה שווה כנראה את מחירה של הדרך."

חיבור בין שני המדיומים

הסרט שלך הוא ריאליסטי ואין בו סנטימנטליות. מי שמביר את עולם התיאטרון יזהה בסרט את האנשים שעלי-פיהם שורטטו הדמויות. ויותר מכך. זהו סרט פסימי שאינו משאיר מקום לאשליות. להיות שחקן בישראל של היום לפי הסרט זה יותר עניין של כסף מאשר של אמנות.

"אני מאוד אוהב תיאטרון ומביים הצגות מדי פעם. והדבר שאני הכי אוהב בקולנוע ובתיאטרון הוא השחקנים. אי מכיר אותם מקרוב. בסרט ניסיתי לתת ביטוי למציאות שהיא עטופה בחלומות. אינני חושב שהסרט הוא פסימי. להיפך. בסופו זוכה הדמות שנכשלה לכל אורכו של הסרט בתפקיד בכוח נחישות הרצון והסרת פוזה ומסכות."

מדוע לעסוק בעולם התיאטרון דרך הקולנוע? מהי נקודת החיבור בין שני התחומים הללו?

"לעשות סרט על תיאטרון ושחקנים זה להכיר בין שני המדיומים. הקולנוע מאפשר לי, ככמאי שחקנים, להשתמש בקלוזאפ, כלומר בתקריב המצלמה אל פניהם של השחקנים ובכך לחדור אל נפשו של השחקן, ויחד עמי הקהל. לכן יש בסרט כלי-כך הרבה קלוזאפים מוזויות שונות ובצורות שונות. זו היתה הדרך שלי לא לצלם סתם עור סרט על שחקנים. ביקשתי לשכור את הקונוונציות הקולנועיות וביימתי את השחקנים כך שהם ידברו ישירות אל המצלמה, ויש בסרט גלישות נוספות אל עולם התיאטרון."

כיצד באה אהבת התיאטרון שלך לירי ביטוי בסרט? "המונולוג של שמואל סגל, שבו הוא מתאר את תהליך פיצוח הדמות שהשחקן אמור לגלם, הוא המהות של התיאטרון שלא תשתנה אף פעם. מה שהשתנה במציאות הישראלית הוא שהתיאטרון הפך למקום שבו מתקבלות החלטות על-ידי ועדות רפרטואר של ועדי עובדים. אתה מחפש על הבמה רגעים של אמת וזה קורה רק לעתים רחוקות."

מדוע שילבת בסרט ביקורת על התיאטרון החברתי של הבימאית נולה צ'לטון? "את זה כדאי שתשאל את מיטלפונקט, התסריטאי של הסרט."

דינמיקה קבוצתית

הלל מיטלפונקט, שזה סרטו השלישי כתסריטאי לאחר "סרגא הקטן" ו"בובה", שני סרטים שביים זאב רווח, מחיך לשמע השאלה.

"אני דווקא מעריך מאוד את מה שעשתה נולה צ'לטון

מהות התיאטרון. שמוליק סגל בסרט "השחקנים"

ובמיוחד את הקבוצות שדקיימה. הבעיה היא שמעבר לאידיאלוגיה החברתית לא היה שום מעשה אמנותי. גם החבורה שירדת למדבר בסרט עוברת את כל הדינמיקות שמתפתחות בקבוצות מעין אלה וראש החבורה מגדיר את עצמו כאנתרופולוג, וכל זה אינו משביח את הצד האמנותי. צ'לטון עשתה מעשה נועז וחלוצי בתיאטרון הישראלי. היא הביאה את הדוקומנטריות אל הממסד התיאטרוני. אך למרבה הצער בסופו של התהליך לא נוצרה אמירה אמנותית צרופה ומעניינת."

אינך מציג שום אלטרנטיווה, או שאולי שמואל סגל, השחקן הוותיק מהדור הישן ומה שהוא מייצג, הוא התשובה לתיאטרון של אמצע שנות התשעים?

ניניו: "אני מנסה לברוק מהיכן נובע הרצון הבלתי-

נלאה להיות שחקן. האם הרצון ללבוש ערבי-ערב

מסכה אחרת הוא שמניע את האנשים להיות שחקנים

ולשלם את המחיר, או שזה הרצון לעמוד מול הקהל

ולקבל ממנו אהבה. הרגע של הקידות ומחאות הכפיים

בסופה של ההצגה שווה כנראה את מחירה של הדרך"

"שמואל סגל מבטא את אהבת התיאטרון, הכבוד למלה, לפרטנר, אהבת המקצוע שלא על תנאי, מעין אנטי-תיאטרון המחשב."

אתה רואה את עצמך יותר כאיש תיאטרון או קולנוע? "ראשית אני רואה את עצמי יותר כמחזאי ופחות ככמאי ופחות מזה כתסריטאי. שנית אני מציג בסרט שנה בחייהם של מסיימי בית-ספר למשחק. זו השנה הראשונה. אני מניח שבשנה השלישית הם ישתנו ויתחילו לשאול שאלות את עצמם ואת סביבתם."

במה שונים השחקנים של היום מאלה של הדורות הקודמים ומדוע לכתוב תסריט שלם על השנה הראשונה? "השונה הוא גדול. למעשה הטלוויזיה היא זו שעורכת היום את המבחן הראשון לשחקנים. לנערת המזל או הגלגל יהיה קל יותר להתקבל לתיאטרון. יעדיפו אותה על פני שחקנית שאינה מזכרת שתעשה את התפקיד במבחן הקבלה לא פחות טוב ממנה. הרייטינג לא פסח על התיאטרון. נוסף לכך יש היום ניירות עצומה של שחקנים בין התיאטרונים שההבדלים ביניהם היסטטשו."

אין דיאלוג עם המבקרים

מה יותר קשה לכתוב, תסריט או מחזה? "הרבה יותר קשה לכתוב מחזה. האפשרויות בתיאטרון מוגבלות בהשוואה לקולנוע. אם אחרי עשר דקות בתיאטרון תבחין בתפרים של העלילה תרגיש אי-נוחות מסוימת, בעוד בקולנוע אתה הרבה יותר סלחני. הרבה יותר פשוט למצוא סרט טוב מאשר הצגה טובה בעיר. בתיאטרון יש חוקים נוקשים הנובעים בין היתר מהמרחב שבו אתה יכול למקם את העלילה, כלומר הבמה."

אולי משום כך אינך מתחשב בקהל הצופים וכתב לו תסריט ריאליסטי ללא אותה הילה שרבים מהיוצרים האמריקנים עושים בה את סרטיהם. הצופה שיוצא מהסרט ודאי שואל את עצמו את מי זה מעניין מה קורה לאיזה שחקן מתחיל אם הסוף אינו ברור ואופטימי?

"קהל היעד היחיד שאני מתחשב בו זה אני. כלומר, לא שאני מנותק, אבל יש לי הפריווילגיה לא לכתוב אל קהל צופים ספציפי, כיוון שזה כבר קשור לשיווק ואינני מתעסק עם זה. יחד עם זאת את הסרט הזה התחלתי דווקא מהסוף והיה לי ברור מה יקרה בו. המבחן שעוברת השחקנית, שבו היא משילה מעצמה את המסכות ומתחברת לדמות, הוא הרגע המרגש והממזה של התיאטרון. נכון שהכמאי לא אומר בפסקול שהיא התקבלה, אבל הקהל מבין זאת. ברגע זה מבין הקהל גם את הדרך הקשה שהיא עברה והמחיר ששילמה כדי לזכות בתפקיד. מהסיטואציה הזו הלכתי אחורה והרכבתי את הסרט כולו."

אני חוזר לניניו ושואל אותו אם יש לו משהו לומר על המבקרים שלא החמיאו לסרטו הראשון. "אינני רוצה להתעסק בזה, הוא אומר וקם מכיסאו ללכת, אך נעצר ליד הדלת ומוסיף: "אתה יודע שאין דיאלוג בין יוצרי הקולנוע למבקרי הקולנוע בישראל. זה עצוב כיוון שאינני יכול ללמוד דבר מהביקורת, לא לטוב ולא לרע. אין מי ועל מה להתווכח. במקרה הרע מתחשבים אישית ובמקרה הטוב קוטלים ולא מסכיירים ומנמקים מדוע."

וכך, באמצע הרחוב, התחלנו בשיחה על נושא אחר, כואב ומטריד, שראוי לעסוק בו בהזדמנות אחרת